

Boerenbuurt tussen nummer 12 en 18 te Leersum

rapport 2537

Boerenbuurt tussen nummer 12 en 18 te Leersum (gemeente Utrechtse Heuvelrug)

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

J.A.G. van Rooij

Colofon

ADC Rapport 2537

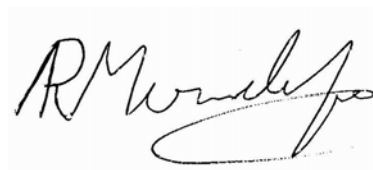
Boerenbuurt tussen nummer 12 en 18 te Leersum (gemeente Utrechtse Heuvelrug)
Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteur: J.A.G. van Rooij

In opdracht van: Gemeente Utrechtse Heuvelrug

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 7 december 2010
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
R.M. van der Zee

ISBN 978-94-6064-528-0

ADC ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Doelstelling en vraagstelling	7
2 Methodiek bureauonderzoek	8
3 Resultaten bureauonderzoek	8
3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik	8
3.2 Beschrijving huidig gebruik	8
3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen	9
3.4 Beschrijving van bekende archeologische, ondergrondse bouwhistorische en aardwetenschappelijke waarden	9
3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)	12
4 Methodiek Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	12
4.1 Kader	12
4.2 Methode	12
5 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	13
5.1 Lithologische beschrijving	13
5.2 Interpretatie	13
6 Conclusies	13
7 Aanbeveling	14
Literatuur	15
Geraadpleegd kaartmateriaal	15
Geraadpleegde websites	16
Lijst van afbeeldingen en tabellen	16
 Bijlage 1 Boorgegevens	

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Utrecht
Gemeente:	Utrechtse Heuvelrug
Plaats:	Leersum
Toponiem:	Boerenbuurt tussen nummer 12 en 18
Kadastrale gegevens:	Kadastrale gemeente Leersum, sectie D, perceelnummer 799
Kaartblad:	39B
Oppervlakte plangebied	Ca. 700 m ²
Coördinaten:	158.456 / 446.586; 158.473 / 446.577; 158.490 / 446.603; 158.473 / 446.614.
Bevoegde overheid:	Gemeente Utrechtse Heuvelrug
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Mevr. A. Luksen
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	43618
ADC-projectcode:	4121060
Periode van uitvoering:	November 2010
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied tussen Boerenbuurt 12 en 18 in Leersum (gemeente Utrechtse Heuvelrug). In het plangebied zal een woonhuis worden gebouwd. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een projectprocedure ten behoeve van een wijziging in het bestemmingsplan en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Blijkens de gespecificeerde verwachting van het bureauonderzoek werden in het hele plangebied archeologische resten verwacht vanaf het Midden-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd in de top van de aanwezige smeltwaterafzettingen. De trefkans op archeologische resten vanaf het Paleolithicum tot het Neolithicum werd echter klein geacht, door de afwezigheid aan grondsporen en de geringe vondstdichtheid. Gezien de al aangetroffen archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied konden met name resten verwacht worden vanaf het Neolithicum en specifiek in de periode IJzertijd en Romeinse tijd in de vorm van nederzettingen en graven.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd.

Tijdens dit veldonderzoek is gebleken dat binnen het plangebied een plaggendek aanwezig was. Dit betekent dat eventuele aanwezige archeologische resten zich zullen bevinden aan de basis van het plaggendek in de vorm van de vondstlaag. Eventuele sporen zullen tot ca. 25 cm in de top van de smeltwaterafzettingen (C-horizont) bevinden en zullen door de aanwezigheid van het plaggendek goed geconserveerd zijn. Uit het veldonderzoek is gebleken dat de vondstlaag is opgenomen in de basis van de enkeerdgrond. Archeologische sporen kunnen echter nog intact in het plangebied bevinden.

Het is niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied geen archeologische resten voorkomen. Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P; protocol 4003 KNA 3.2), teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van archeologische resten te onderzoeken.

Omdat het plangebied een relatief klein oppervlakte heeft, kan indien archeologische resten aangetroffen worden, het proefsleuvenonderzoek direct overgaan in een definitieve opgraving (DO; protocol 4004 KNA 3.2).

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	1500 - heden
Middeleeuwen:	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	2000 – 800 voor Chr.
Late Bronstijd	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000 - 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van de gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Boerenbuurt tussen nrs. 12 en 18 in Leersum (gemeente Utrechtse Heuvelrug). In het plangebied zal een woonhuis worden gebouwd. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een projectprocedure ten behoeve van een wijziging in het bestemmingsplan en was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend en karterend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA versie 3.2 (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01.¹ Het PvA is op 4 november goedgekeurd door mev. A. Luksen (gemeentelijk archeoloog Utrechtse Heuvelrug).²

Voor het verkennend booronderzoek zijn de onderstaande onderzoeksvraag van toepassing:

- Wat is op basis van de landschappelijke ligging en het verwachte bodemtype de kans op archeologische vindplaatsen binnen het plangebied?
- Is er in het plangebied een intact potentieel vondstniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte potentiële vondstniveau?

Indien het onderzoek wordt uitgebreid naar een karterend booronderzoek, zijn de volgende onderzoeksvragen van toepassing:

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de (mogelijke) archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 27 oktober en het booronderzoek op 9 november 2010.

Meegewerkt hebben: J.A.G. van Rooij (prospector), W.A. van Breda (prospector) en R.M. van der Zee (senior prospector).

¹ Het PvA is opgesteld door J.A.G. prospector op en geaccordeerd door J. Huizer, senior prospector.

² Memo dd. 4 november 2010.

2 Methodiek bureauonderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

3 Resultaten bureauonderzoek

3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied ligt in Leersum, aan de Boerenbuurt tussen de nummers 12 en 18, en heeft een oppervlakte van ca. 700 m². De exacte locatie is weergegeven in afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van ca. 300 m rondom het plangebied.

In het plangebied is de nieuwbouw van een woning gepland (afb. 3). Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van 250 m² worden bebouwd. De woning zal voorzien zijn van een strokenfundering, waarbij de bodem tot een maximale diepte van 100 cm –mv verstoord zal worden. Het overige deel van het plangebied zal worden ingericht als tuin

Voor het plangebied heeft in 2009 een milieutechnisch onderzoek in de vorm van een verkennend bodemonderzoek plaatsgevonden.³ Hieruit bleek dat de bovengrond van het terrein licht is verontreinigd met enkele zware metalen en PAK. Voor de voorgenomen bouwplannen vormt de kwaliteit van de bodem geen belemmering. Volgens dit rapport bevond het grondwater zich op 200 cm –mv.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

3.2 Beschrijving huidig gebruik

Het plangebied is momenteel in gebruik als tuin, die behoort tot een ten noorden van het plangebied gelegen woonhuis (Rijksstraatweg 61). In het noordwestelijke deel van het plangebied is een volière met parkieten gesitueerd. In het oostelijke deel van het gebied zijn nog stobben zichtbaar van twee recent gekapte bomen.

³ Vlasblom 2009.

In het kader van een KLIC-melding zijn gegevens opgevraagd omtrent de mogelijke locatie van ondergrondse kabels en leidingen in het plangebied.⁴ Hieruit bleek dat zich binnen het gebied geen kabels en leidingen bevinden.

3.3 Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Historische situatie
Kadastrale minuut uit 1811-1832 ⁵	Het plangebied bevindt zich ten oosten van de historische bebouwing van Leersum en is in gebruik als bouwland. Op het oostelijke deel waarin het plangebied is gesitueerd is een schapenhok aanwezig. In het noordelijke deel bevindt zich een bos, waarachter de Straatweg aanwezig is.
Bonnekaart uit 1870 ⁶	Idem.
Bonnekaart uit 1903 ⁷	Juist ten noorden van het plangebied bevinden zich twee woningen. Het plangebied zelf is in gebruik als tuingrond.
Bonnekaart uit 1912, 1926 en 1932 ⁸	Idem
Topografische kaart uit 1958 en 1966 ⁹	Binnen het plangebied is een bijgebouw (schuur?) aanwezig.
Topografische kaart uit 1977 en 1995 ¹⁰	Langs de Boerenbuurt zijn meerdere woonhuizen gesitueerd. Het plangebied zelf is onbebouwd.

De vroegste bewoningssporen van het dorp Leersum gaan waarschijnlijk terug tot, in ieder geval, de Vroege Middeleeuwen. De eerst bekende vermelding van Leersum (*Hlarasem*) dateert uit de 11^e eeuw en bevat de samenstelling 'hem' (woonstede, woonplaats) en 'laar', hetgeen intensief stuk bos betekent.¹¹ In de dorpskern van Leersum bevindt zich de Michaëlkerk. De eerste melding van deze kerk stamt uit 1312, maar mogelijk dateert de kerk al uit de 13^e eeuw.

Op een kaart uit 1633, vervaardigd door H. Verstralen is een woonkern te zien rond het kruispunt van de tegenwoordige Rijksstraatweg, Kerkweg en Scherpenzeelsweg. Behalve deze kleine kerkbuurt bestond de bewoning van Leersum uit een aantal verspreid liggende boerderijen. Pas na 1850 ontwikkelde zich een lintbebouwing langs de Rijksstraatweg.

In ieder geval vanaf het begin van de 19^e eeuw is het plangebied onbebouwd en in gebruik als bouwland (afb. 4). In het oostelijk deel van het perceel is een schapenhok aanwezig. In het begin van de 20^e eeuw wordt het bouwland in gebruik genomen als tuingrond en raakt het gebied juist ten noorden van het plangebied bebouwd (afb. 5). In de jaren '50 en '60 van de 20^e eeuw is in op het terrein een bijgebouw aanwezig. Deze bebouwing is in de jaren '70 echter alweer verdwenen. Sindsdien is het plangebied niet meer bebouwd geweest.

De mogelijkheid bestaat dat de bebouwing in de jaren '50 en '60 van de 20^e eeuw heeft geresulteerd in bodemverstoringen. In hoeverre dit heeft plaatsgevonden is echter nog niet bekend. Vermoedelijk gaat het om ondiep gefundeerde, lichte constructies. Bodemvervuilingen worden niet verwacht.

3.4 Beschrijving van bekende archeologische, ondergrondse bouwhistorische en aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologie ¹²	Formatie van Drenthe; Fluvioperiglaciale afzettingen, matig grof-tot uiterst grof zand, grindhoudend met stenen (Dr7)
Geomorfologie ¹³	Smeltwaterwaaier (sand; kaartcode 5G1)
Bodemkunde ¹⁴	Gekarteerd als bebouwd, maar waarschijnlijk hoge zwarte enkeerdgronden met fijn tot grof zand (zEZ21-VI / gzEZ30-VII) of holtpodzolgronden met grof zand (gcY30-VII)
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ¹⁵	7,5 m + NAP

⁴ KLIC-meldingsnummer 10G260491.

⁵ Kadaster 1811-1832.

⁶ Bureau Militaire Verkenningen 1870.

⁷ Bureau Militaire Verkenningen 1903

⁸ Bureau Militaire Verkenningen 1912, 1926 en 1932.

⁹ Kadaster 1958; 1966.

¹⁰ Kadaster 1977; 1995.

¹¹ Van Van Berkel & Samplonius 2007.

¹² Verbraeck 1982.

¹³ Kleinsman, *et al.* 1986.

¹⁴ Stichting voor Bodemkartering 1981.

¹⁵ <http://www.ahn.nl/viewer>

De regio rond het plangebied is gevormd tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Aan het einde hiervan, ca. 150.000 jaar geleden, bedekte het landijs een groot deel van Nederland.¹⁶ In deze periode werd onder andere de stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug gevormd, die de grens van de maximale ijsuitbreiding markeert. De stuwwal, ligt enkele honderden meters ten noorden van het plangebied. Het plangebied zelf ligt op een smeltwaterwaaier (sandr). Dit is een waaivormige systeem, dat is gevormd door smeltwater afkomstig van het ijsfront. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Schaarsbergen binnen de Drenthe Formatie. Hierbij werd vooral grof zand en grind gesedimenteerd.

Tussen Leersum en De Bilt ligt, aan de zuidzijde van de stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug, een vrijwel aaneengesloten zone van oude bouwlanden (hoge zwarte enkeerdgronden) die hier ongeveer 1 kilometer breed is. Het plangebied maakt hier mogelijk ook deel van uit. Dit soort gronden zijn van oudsher geliefde vestigingsplaatsen. Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat de middeleeuwse landbouwers die hier akkers aanlegden, meestal dezelfde vestigingskeuze maakten als de generaties boeren voor hen. De middeleeuwse bouwlanden liggen op de overgang van een hoog naar een laag gebied. Door ophoging met potstalmest en heideplaggen zijn (dikke) enkeerdgronden (plaggendek) ontstaan met soms een tot één meter dikke donkere humeuze bovenlaag. Als gevolg van deze ophoging zijn eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen goed geconserveerd.¹⁷

Omdat het plangebied zich in een bebouwd gebied bevindt, is de bodem ter plaatse gekarteerd als bebouwd. Hoewel gezien de landschappelijke ligging van het plangebied de kans klein wordt geacht, kunnen binnen het plangebied ook holtpodzolgronden voorkomen. Deze gronden kenmerken zich door podzolering; er komt een duidelijke B-horizont voor die tot stand is gekomen door inspoeling van niet-amorfe humus samen met ijzerverbindingen. Holtpodzolgronden hebben een dunne A-horizont, meestal boven een bruin getinte B-horizont.

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Bron	Omschrijving
Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)	Geen waarde; het plangebied bevindt zich in bebouwd gebied.
Cultuurhistorische waardenkaart provincie Utrecht Archeologische beleidsadvieskaart gemeente Utrechtse Heuvelrug	Geen informatie Zeer hoge archeologische verwachting. Archeologisch onderzoek bij plangebieden waarvan de bodemverstoring een oppervlak beslaat groter dan 50 m ² , geen bodemingrepen dieper dan 30 cm - maaiveld.
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	Onbebouwd gebied 19 ^e eeuw. Hoge kans op archeologische resten van erven en achterland. Mogelijke verspreide bebouwing uit de Middeleeuwen. Binnen het plangebied bevindt zich een terrein van hoge archeologische waarde in de vorm van de dorpskern van Leersum. ¹⁸ Ten noorden van het plangebied bevindt zich een terrein van zeer hoge archeologische. Het betreft een mogelijke nederzetting uit de IJzertijd en sporen van bewoning uit het Neolithicum en/of Bronstijd. ¹⁹ Ten zuidwesten van het plangebied is een gebied aanwezig waarin bewoningssporen uit de Merovingische periode zijn aangetroffen. Dit betreft een beschermd terrein van zeer hoge archeologische waarde. ²⁰
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	In het onderzoeksgebied zijn tientallen waarnemingen uit de periode vanaf het Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen aangetroffen.
vondstmeldingen ARCHISII onderzoeksmeldingen ARCHISII	Geen In totaal vier onderzoeksmeldingen bekend, waarvan een aantal in de bekende archeologische monumenten.
Archeologische Kroniek 2000-2001 ²¹	Oude put en muurwerk ter hoogte van de Rijksstraatweg (ten zuiden van de Michaëlkerk). ADC ArcheoProjecten heeft naast dit perceel in 2003 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd. Tijdens het onderzoek zijn resten aangetroffen van botmateriaal (dierlijk dan wel menselijk) en spijkers. Dit duidt waarschijnlijk op de aanwezigheid van het voormalige kerkhof dat hier heeft gelegen. De ondergrond van het onderzochte terrein bestaat uit esdek op sandr-afzettingen.

¹⁶ Blijdenstijn 2005.

¹⁷ Botman, de Jonge, van der A 2009.

¹⁸ AMK-nummer 15.680

¹⁹ AMK-nummer 4749

²⁰ AMK-nummer 843.

²¹ Kok, et al. 2002.

Bron	Omschrijving
Kennisinfrastructuur CultuurHistorie (KICH) ²⁴	Mogelijk is onder het esdek nog een (deel) van een oorspronkelijke bodem (B-horizont) aanwezig. Dit betekent dat eventueel aanwezige grondsporen nog grotendeels intact onder het esdek liggen. ²² Tijdens het hier opvolgend proefsleuvenonderzoek is gebleken dat het gebied in ieder geval in de Romeinse Tijd al bewoond was., deze periode vindt de overgang plaats van zich iedere generatie verplaatsende nederzettingen naar nederzettingen op een vaste locatie. Dat Leersum in de laat-Merovingische Tijd bewoond was blijkt uit de aanwezigheid van het grafveld aan de Bentincklaan. De vondsten uit de graven dateren volgens Ypey (1965–1966) uit de periode 600–750 n. Chr. In de opgraving zijn geen resten uit deze periode aangetroffen. De vroegmiddeleeuwse sporen zijn op basis van het daarin aanwezige aardewerk alle in de Karolingische periode te plaatsen. De enige aangetroffen muurresten zijn fundamente van vrij recente oorsprong en behoren waarschijnlijk tot een 19e-eeuws bijgebouwtje dat heeft moeten wijken voor de aanbouw van de kerk in 1895. Als zodanig vormen de muurresten geen onderdeel van het rijksmonument. ²³ Geen relevante informatie.

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) maakt het plangebied deel uit van een zone die vanwege de ligging binnen de bebouwde kom niet gekarteerd is. Blijkens de meer gedetailleerde archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft het plangebied een zeer hoge archeologische verwachting (afb. 6). Deze verwachting hangt nauw samen met het feit dat het plangebied onderdeel uitmaakt van de historische dorpskern van Leersum. Volgens de detailkaart van de historische kern van Leersum was het plangebied in de 19^e eeuw onbebouwd. Wel wordt de kans hoog geacht op archeologische resten van erven en achterland van mogelijke verspreide bebouwing uit de Middeleeuwen (afb. 7).

De ligging van de aanwezige archeologische waarden in het onderzoeksgebied zijn weergegeven in afb. 8. Vanwege het groot aantal aanwezige archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied, is een selectie gemaakt van de meest relevante archeologische waarden.

Het plangebied bevindt zich in een terrein van hoge archeologische waarde in de vorm van de historische kern van Leersum. De omvang van deze kern is vastgesteld aan de hand van de historische kaart van Leersum en Zuilenstein door Hendrik Verstralen uit 1633.²⁵

Op een locatie van 90 m ten noordoosten van het plangebied is een terrein van zeer hoge archeologische waarde aanwezig. Het betreft een nederzetting uit de ijzertijd, die is afgedekt door een ca. 40 cm dik plaggendek. Ook zijn fragmenten bewerkt vuursteen aangetroffen, hetgeen duidt op activiteit in het Neolithicum en/of Bronstijd.²⁶ Tijdens werkzaamheden en veldkarteringen in het gebied zijn meerdere vondsten gedaan zoals aardewerkfragmenten uit de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen en een bronzen Mercuriusbeeld en munten uit de Romeinse tijd.²⁷

Ca. 310 m ten zuiden tot zuidoosten van het plangebied is een beschermd terrein van zeer hoge archeologische waarde aanwezig. Het betreft een gebied waarin bewoningssporen uit de Merovingische tijd aangetroffen zijn.²⁸ De bewoning is waarschijnlijk slechts incidenteel en van beperkte omvang geweest; het betreft vermoedelijk een enkele boerderij. Ook zijn bij een ontzanding in de jaren 1920 vondsten uit het Neolithicum (klokbekeraardewerk) aangetroffen. Mogelijk betreffen dit graven.²⁹

Ongeveer 200 m ten noordwesten van het plangebied is, in de historische kern van Leersum, een waarneming bekend uit de Romeinse tijd. Het betreft hier een urn van grijs aardewerk gevuld met crematierechten en een gebarsten benen ringetje.³⁰

²² Jongste & Dinter 2003.

²³ Huisman 2004.

²⁴ <http://www.kich.nl>.

²⁵ AMK-nummer 15680.

²⁶ AMK-nummer 4749.

²⁷ O.a. Waarnemingen 6.305, 10.412, 26.737, 40.539 en 60.061

²⁸ AMK-nummer 843

²⁹ Waarneming 26.616

³⁰ Waarneming 401.027

3.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

In potentie kunnen in het hele plangebied archeologische resten verwacht worden vanaf het Midden-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd in de top van de smeltwaterafzettingen. De trefkans op archeologische resten vanaf het Paleolithicum tot het Neolithicum wordt echter klein geacht, door het gebrek aan sporen en de schaarste aan vondsten. Gezien de al aangetroffen archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied kunnen met name resten verwacht worden vanaf het Neolithicum en specifiek in de periode IJzertijd en Romeinse tijd in de vorm van nederzettingen en graven.

Indien binnen het plangebied een hoge zwarte enkeerdgrond aanwezig is, wordt het vondstniveau verwacht onderin het plaggendek en in de top van de oorspronkelijke C-horizont; hier wordt ook wel van 'cultuurlaag' gesproken: een doorwerkte oude bodem tussen het plaggendek en de ongeroerde ondergrond met kleine fragmenten aardewerk, natuursteen, vuursteen of houtskool.³¹ Indien een holtpodzolgrond aangetroffen wordt, kunnen de archeologische resten zich direct vanaf het maaiveld bevinden. Archeologische sporen zullen zich naar verwachting bevinden tot ongeveer 25 cm in de top van de C-horizont. Organische resten (zoals bot, hout, leder en textiel) zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. De beperkte beschikbare gegevens laten niet toe, het complextype en de omvang van de verwachte resten nader te specificeren.

Omdat het plangebied zich in de historische kern van Leersum bevindt, en volgens historische bronnen bewoning vanaf de Middeleeuwen is vastgesteld, wordt de trefkans op archeologische resten uit de Middeleeuwen hoog geacht. Gedacht kan worden aan archeologische resten afkomstig van erven en de achterland van mogelijke verspreide bebouwing uit de Middeleeuwen.

Volgens de detailkaart van de historische kern van Leersum is het plangebied onbebouwd in de 19^e eeuw. Wel heeft in het gebied een bijgebouw (schuur?) gestaan. In hoeverre deze bebouwing heeft geresulteerd in bodemverstoringen, is niet bekend.

4 Methodiek Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

4.1 Kader

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.2 Landbodems, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak.

De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05.

4.2 Methode

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Er zijn vier boringen verspreid over het plangebied uitgevoerd met een 7 cm Edelmanboor tot minimaal 40 cm in de ongestoorde ondergrond tot 120 cm onder het maaiveld.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.³² De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van een meetlint. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

³¹ Groenewoudt 1994.

³² Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

5 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

5.1 Lithologische beschrijving

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 9. De boorgegevens worden gepresenteerd in bijlage 1.

Binnen het plangebied bestaat de onderste aangeboorde laag uit zwak grindig, matig siltig en matig fijn kalkloos zand, dat lichtgeel van kleur is. Het zand is goed gesorteerd. De top van deze laag bevindt zich op gemiddeld 100 cm –mv.

Hierop is een ca. 35 cm dikke laag matig grindig, matig siltig en donker bruingeel zand aanwezig. Het zand is matig fijn en kalkloos.

Vanaf een gemiddelde diepte van 65 tot 45 cm –mv is een laag bruingrijs tot donkerbruingrijs zand aangetroffen, dat matig humeus, matig grindig en matig siltig is. De laag heeft een vlekkelig uiterlijk.

De vierde onderscheiden laag, die van gemiddeld 45 cm –mv tot aan het maaiveld aanwezig is, bestaat uit zwak grindig, matig siltig en sterk humeus zand. Het zand is matig fijn, donkerbruingrijs van kleur en bevat in boringen 2 t/m 4 baksteenresten en in boring 1 20^e eeuwse aardewerkfragmenten.

5.2 Interpretatie

Volgens de gespecificeerde verwachting van het bureauonderzoek werden binnen het plangebied archeologische resten vanaf het Midden-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd verwacht in de top van de aanwezige smeltwaterafzettingen.

Tijdens het veldonderzoek is vanaf ca. 100 cm –mv en dieper een laag lichtgeel zand aangetroffen. Dit zand wordt geïnterpreteerd als smeltwaterafzettingen (C-horizont); deze laag, ook wel moedermateriaal genoemd, is niet veranderd door bodemvormende processen. Vanaf een gemiddelde diepte van 65 cm –mv naar boven toe is een bruingele tot donker bruingele laag zand aanwezig, die wordt geïnterpreteerd als een BC-horizont; de overgang tussen het moedermateriaal (C-horizont) en de inspoelingslaag (B-horizont) van een podzolbodem. Op de BC-horizont is een circa 20 cm dikke menglaag aangetroffen. Deze menglaag bevat de basis van de aangetroffen plaggendeek en de oorspronkelijk aanwezige B-horizont. Een begraven A- en E-horizont (uitspoelingshorizont) zijn niet aangetroffen, maar door ploegen opgenomen in het bovenliggend plaggendeek. Mogelijk betreft de aangetroffen 'menglaag' een oude akkerlaag. Vanaf gemiddeld 45 cm –mv tot aan het maaiveld is een plaggendeek geconstateerd. In boring 1 is in het plaggendeek een fragment aardewerk aangetroffen, die een 20^e eeuwse datering heeft. Dit materiaal heeft geen archeologische betekenis.

Binnen het plangebied is een plaggendeek aangetroffen. Dit betekent dat eventuele aanwezige archeologische resten zich zullen bevinden aan de basis van plaggendeek in de vorm van de vondstlaag tot ca. 25 cm in de C-horizont in de vorm van archeologische sporen. Uit het veldonderzoek is gebleken dat de vondstlaag is opgenomen in de basis van plaggendeek. Archeologische sporen echter kunnen zich nog *in situ* binnen het plangebied bevinden.

6 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

Wat is op basis van de landschappelijke ligging en het verwachte bodemtype de kans op archeologische vindplaatsen binnen het plangebied?

Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat het plangebied zich geomorfologisch op een smeltwaterwaaier en bodemkundig op een hoge zwarte enkeerdgrond bevindt. Archeologisch onderzoek heeft aangetoond dat de middeleeuwse landbouwers die hier akkers aanlegden, meestal dezelfde vestigingskeuze maakten als de generaties boeren voor hen. De trefkans op archeologische vindplaatsen op dit soort locaties wordt daarom groot geacht.

Is er in het plangebied een intact potentieel vondst- en/of sporenniveau aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte niveau?

Volgens het bureauonderzoek werden binnen het plangebied holtpodzolgronden of hoge zwarte enkeerdgronden verwacht. Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat binnen het gebied een hoge zwarte enkeerdgrond aanwezig is. Het eventuele vondst- en/of sporenniveau, de top van de smeltwaterafzettingen (C-horizont) is intact.

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardstelling hiervan?

Binnen het plangebied is een plaggendek aangetroffen, met daaronder een gedeeltelijk intacte podzolbodem. Archeologische resten in de vorm van sporen kunnen zich daardoor nog steeds binnen het plangebied bevinden. De beperkte beschikbare gegevens laten niet toe, het complextype en de omvang van de verwachte resten nader te specificeren.

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Door de beoogde bodemingreep zullen potentiële aanwezige archeologische resten vernietigd worden.

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de bodem niet dieper dan 45 cm –mv wordt omgewerkt, zullen geen archeologische resten worden verstoord.

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Op basis van het bureau- en booronderzoek kunnen zich nog steeds archeologische resten vanaf het Midden-Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd in het plangebied bevinden. Omdat de verwachte archeologische resten zich mogelijk kenmerken door een lage vondstdichtheid en een grondsporenniveau, wordt een vervolgonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek niet nuttig geacht.³³ Het advies is daarom om een karterend en waarderend proefsleuvenonderzoek (IVO-P) uit te laten voeren en gezien de geringe oppervlakte met een mogelijkheid tot een directe overgang naar een definitieve opgraving (DO).

7 Aanbeveling

Het is niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied geen archeologische resten voorkomen. Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P; protocol 4003 KNA 3.2), teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van archeologische resten te onderzoeken.

Omdat het plangebied een relatief klein oppervlakte heeft, kan indien archeologische resten aangetroffen worden, het proefsleuvenonderzoek direct overgaan in een definitieve opgraving (DO; protocol 4004 KNA 3.2).

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

³³ Tol, et al. 2006.

Literatuur

- Blijdenstijn, R.**, 2005: *Tastbare Tijd, Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*. Amsterdam).
- Bosch, J.H.A.**, 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Groenewoudt, B.J.**, 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 17).
- Huisman, M.A.**, 2004: *Een archeologische opgraving naast de Michaëlkerk te Leersum, gemeente Leersum (U)*. Groningen (ARC-publicaties 115).
- Jongste, P.F.B. & M. van Dinter**, 2003: *Inventariserend vooronderzoek Leersum, Michaëlkerk*. Bunschoten (ADC Rapport 168).
- Kadaster**, 1811-1832: *Oorspronkelijke aanwijzende tafel de grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, Limburg, Weert, sectie E, blad 03*.
- Kadaster**, 1958: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kadaster**, 1966: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kadaster**, 1977: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kadaster**, 1995: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kleinsman, W.B., G.W. de Lange & D.J. Brus**, 1986: *Geomorfologische Kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 39 Tiel*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Kok, D., R. Kok & F. Vogelzang** (red.), 2002: *Archeologische Kroniek Provincie Utrecht 2000-2001*. Utrecht (Archeologische Kroniek Provincie Utrecht 2000-2001).
- Normalisatie-Instituut, Nederlands**, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1981: *Bodemkaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 39 West Rhenen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen**, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*. Gouda (SIKB uitgave).
- Van Berkel, G. & K. Samplonius**, 2007: *Nederlandse plaatsnamen, herkomst en historie*. Utrecht.
- Verbraeck, A.**, 1982: *Geologische Kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 39 West Tiel*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Vlasblom, A.**, 2009: *verkennd bodemonderzoek Boerenbuurt, tussen 12 en 18, Leersum*. 09-2164).

Geraadpleegd kaartmateriaal

- Bureau Militaire Verkenningen**, 1870, 1903, 1912, 1926 en 1932: *Doorn, blad 466, 1:25.000*.
- Kadaster**, 1811-1832: *Oorspronkelijke aanwijzende tafel de grondeigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, Limburg, Weert, sectie E, blad 03*.
- Kadaster**, 1958: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kadaster**, 1966: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kadaster**, 1977: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kadaster**, 1995: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000, Wijk bij Duurstede, Doorn, kaartblad 39B*.
- Kleinsman, W.B., G.W. de Lange & D.J. Brus**, 1986: *Geomorfologische Kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 39 Tiel*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering**, 1981: *Bodemkaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 39 West Rhenen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Verbraeck, A.**, 1982: *Geologische Kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Blad 39 West Tiel*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.

Geraadpleegde websites

<http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl>
<http://www.kich.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>

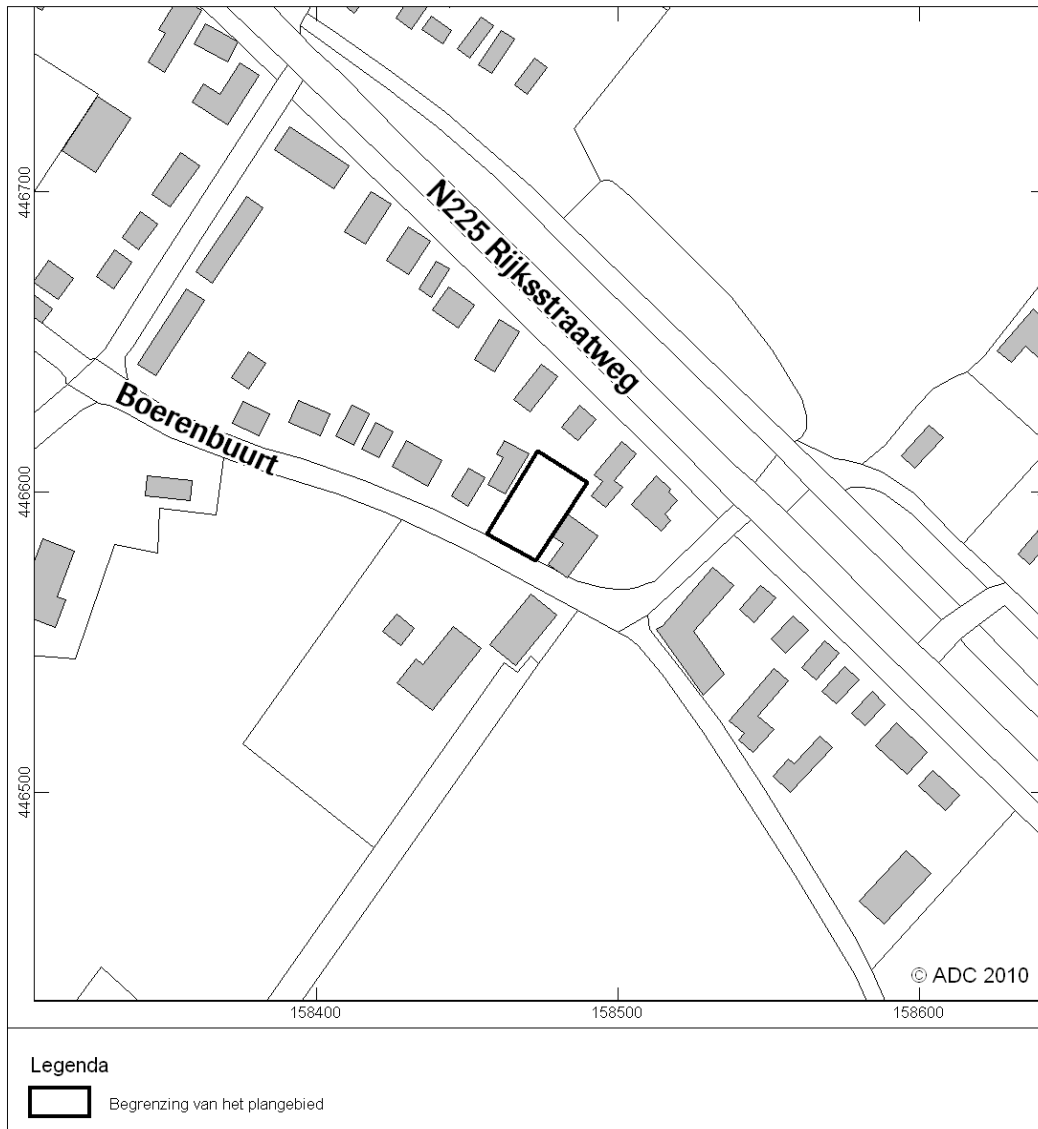
Lijst van afbeeldingen en tabellen

Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3 Toekomstige situatie (vervaardigd door BouwkundigOntwerpenAdviesbureau J. van Doorn)
Afb. 4 Plangebied op de Bonnekaart uit 1870
Afb. 5 Plangebied op de Bonnekaart uit 1903
Afb. 6 Uitsnede van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Utrechtse Heuvelrug
Afb. 7 Uitsnede van de detailkaart van de dorpskern van Leersum, behorende bij de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Utrechtse Heuvelrug
Afb. 8 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 9 Boorpuntenkaart

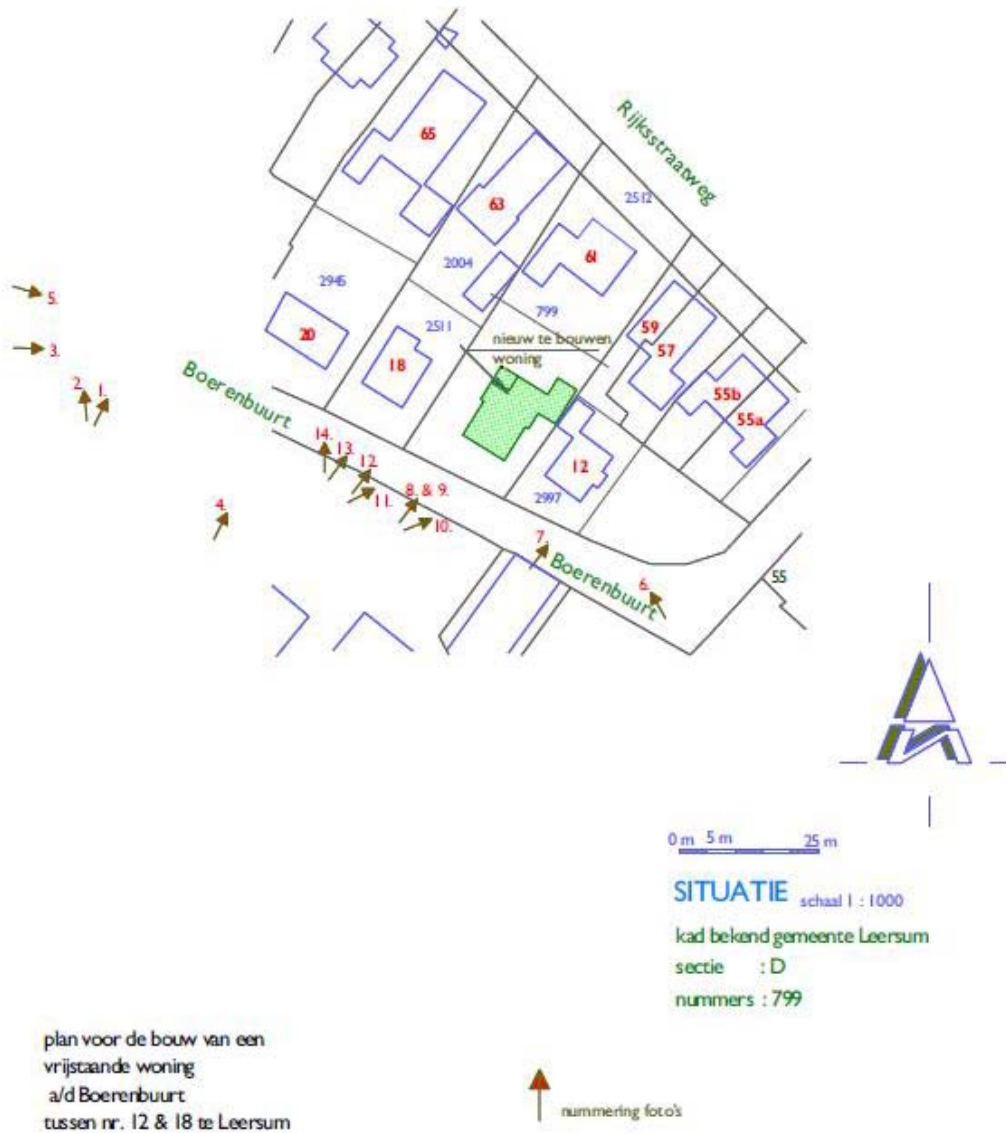
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

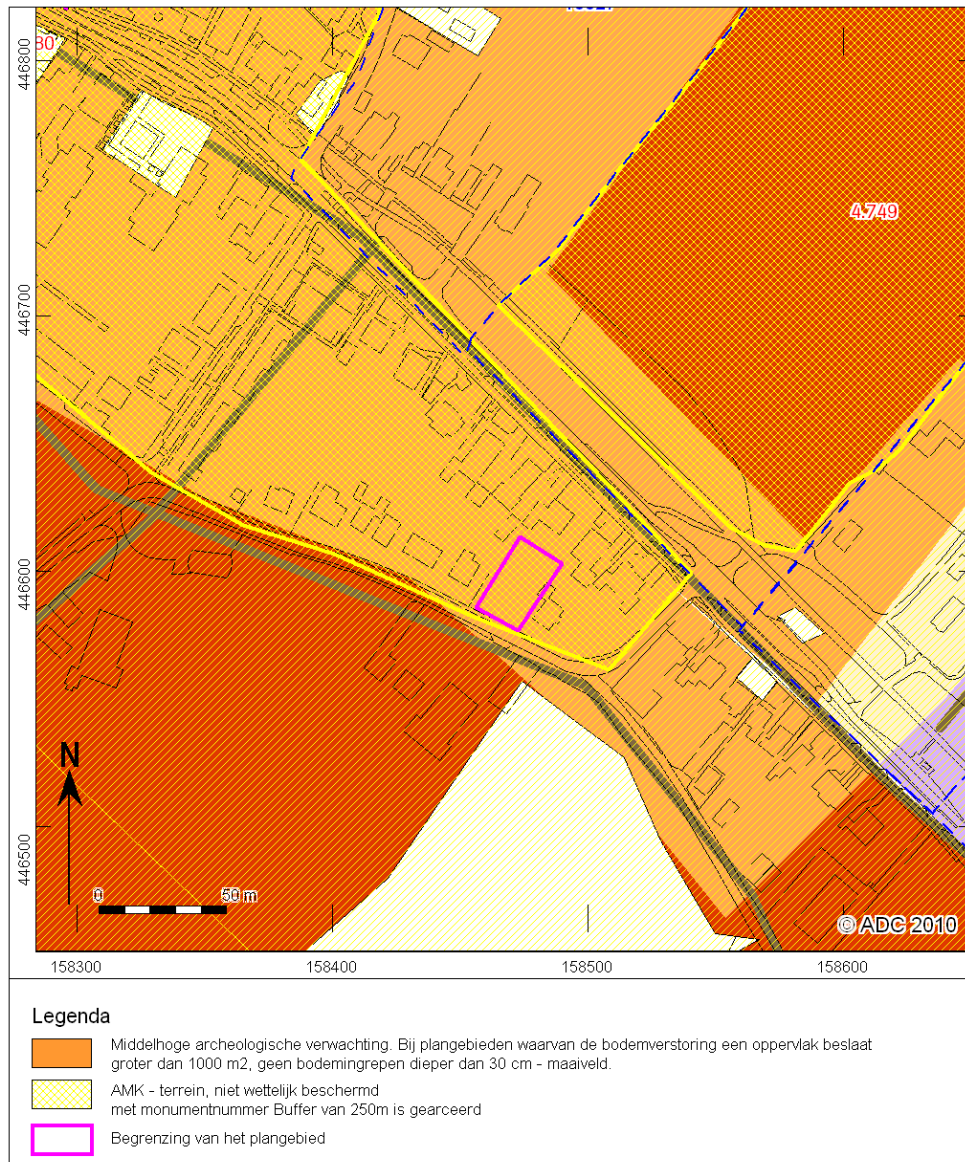
Afb. 3 Toekomstige situatie (vervaardigd door BouwkundigOntwerpenAdviesbureau J. van Doorn)

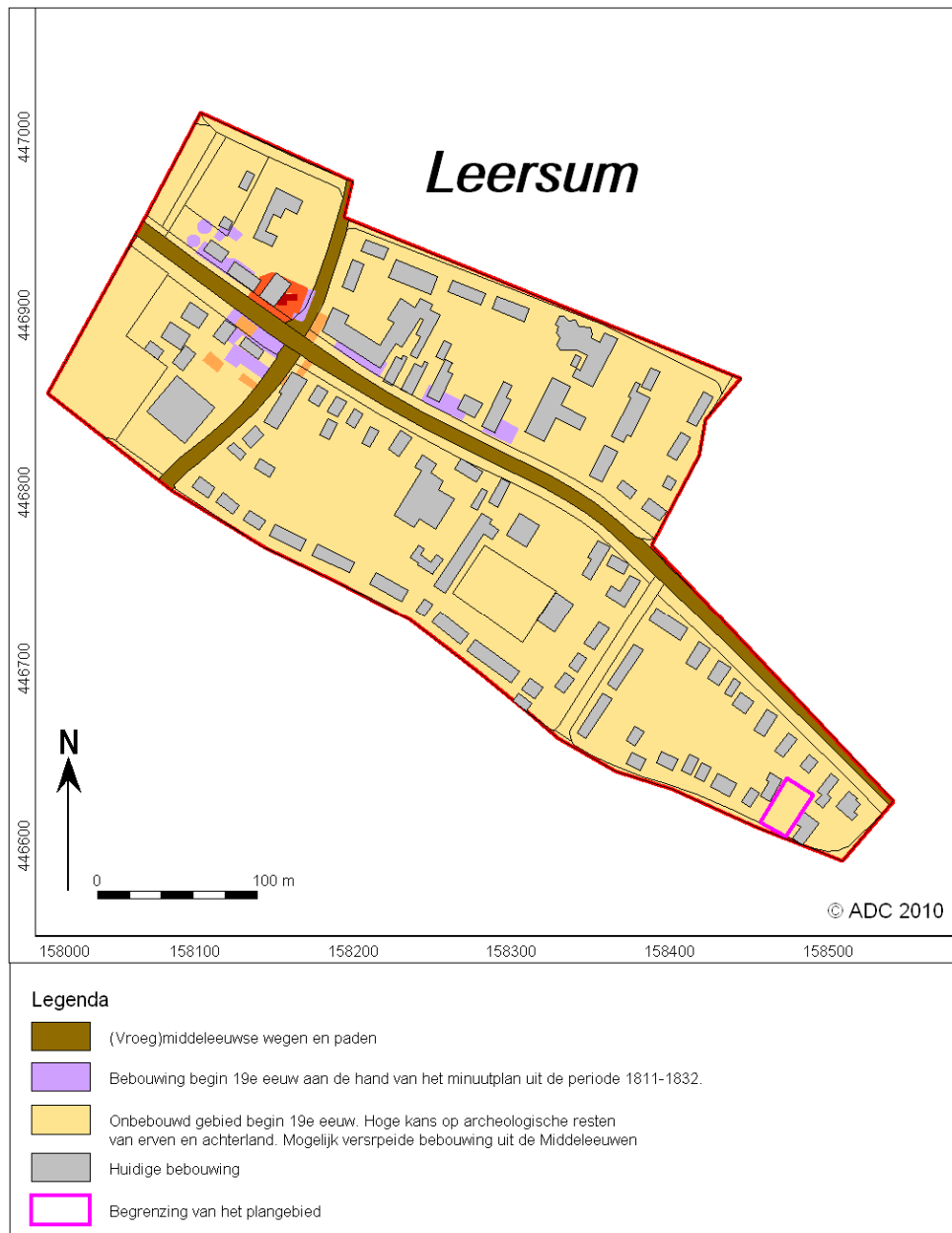
Afb. 4 Plangebied op de Bonnekaart uit 1870

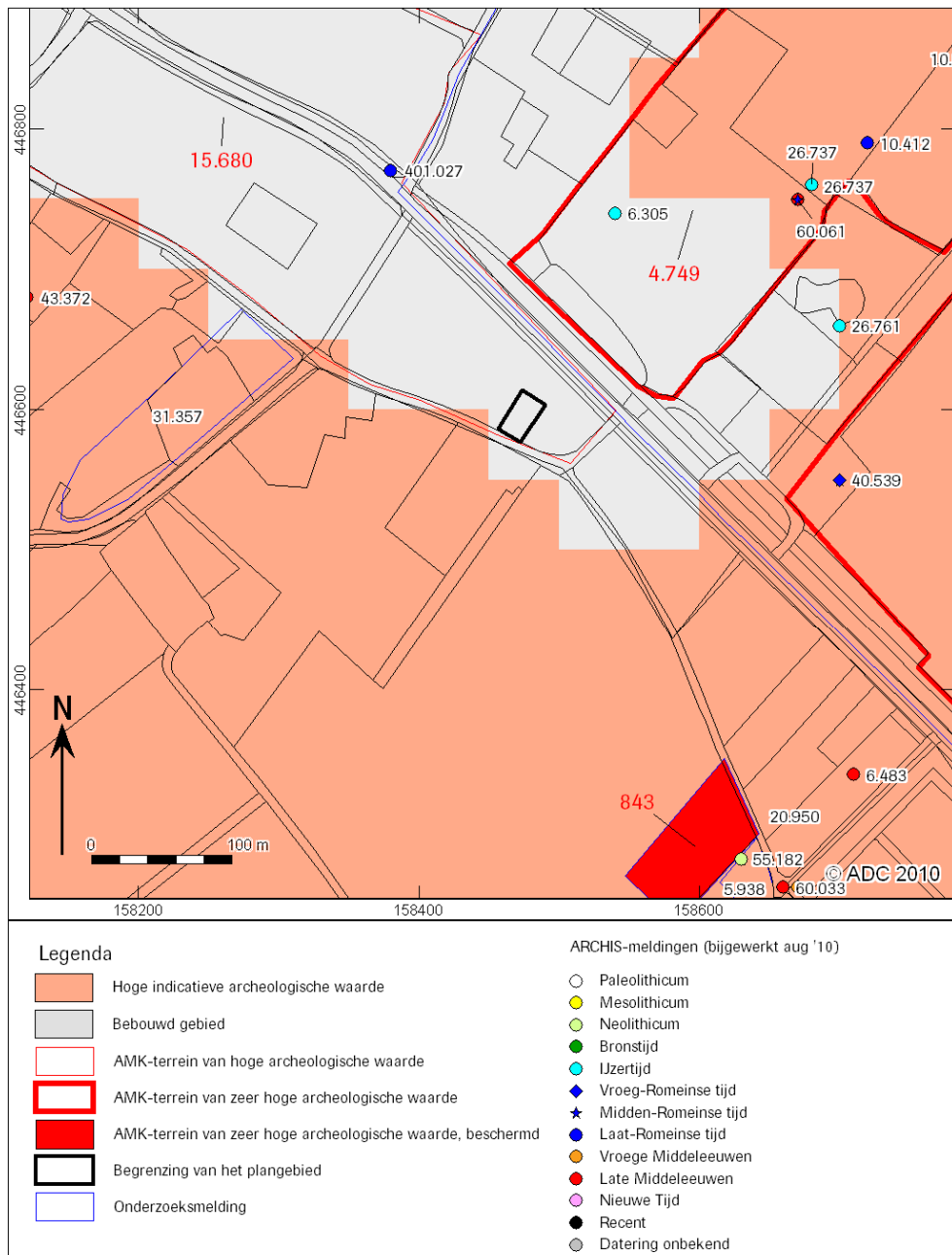
Afb. 5 Plangebied op de Bonnekaart uit 1903

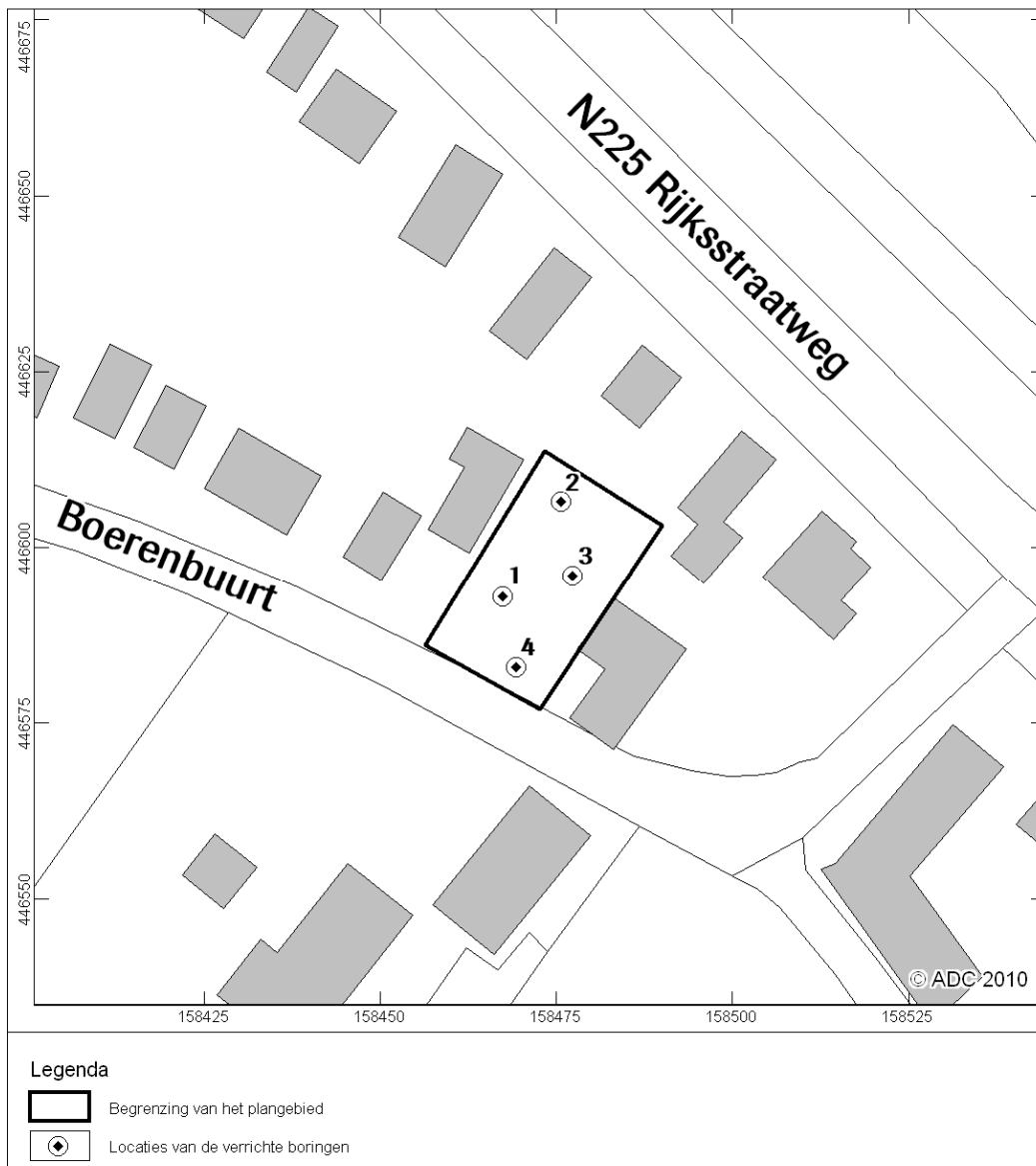
Afb. 6 Uitsnede van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Utrechtse Heuvelrug

Afb. 7 Uitsnede van de detailkaart van de dorpskern van Leersum, behorende bij de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Utrechtse Heuvelrug

Afb. 8 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 9 Boorpuntenkaart

Bijlage 1

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	maatveldhoogte (cm)	bovengrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	antropogene bijmengingen	bodemhorizonten	overtig
1	158.467	446.583	7,4	0	zand	zwak grindig; matig siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos	spoor aardewerkfragmenten		Enkeerdgrond
				45	zand	matig siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos			Onderkant enkeerd tot in de top van de B-horizont gevlekt aanwezig. A- en E-horizont niet zichtbaar. Mogelijk oude akkerlaag
				55	zand	matig grindig; matig siltig	matig fijn	donker-bruin-geel	kalkloos		BC-horizont	
				100	zand	zwak grindig; matig siltig	matig fijn	licht-geel	kalkloos		C-horizont	
2	158.476	446.607	7,8	0	zand	zwak grindig; matig siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos	spoor baksteen		Enkeerdgrond
				50	zand	matig siltig; zwak humeus	matig fijn	bruin-grijs	kalkloos			Onderkant enkeerd tot in de top van de B-horizont gevlekt aanwezig. A- en E-horizont niet zichtbaar. Mogelijk oude akkerlaag
				80	zand	zwak grindig; matig siltig	matig fijn	donker-bruin-geel	kalkloos		BC-horizont	
				110	zand	zwak grindig; matig siltig	matig fijn	licht-geel	kalkloos		C-horizont	
3	158.477	446.596	7,6	0	zand	zwak grindig; matig siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos	spoor baksteen		Enkeerdgrond
				45	zand	matig siltig; zwak humeus	matig fijn	bruin-grijs	kalkloos			Onderkant enkeerd tot in de top van de B-horizont gevlekt aanwezig. A- en E-horizont niet zichtbaar. Mogelijk oude akkerlaag
				70	zand	matig grindig; matig siltig	matig fijn	bruin-geel	kalkloos		BC-horizont	
				90	zand	zwak grindig; matig siltig	matig fijn	licht-geel	kalkloos		C-horizont	
4	158.469	446.583	7,4	0	zand	zwak grindig; matig siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs	kalkloos	spoor baksteen		Enkeerdgrond
				35	zand	matig siltig; zwak humeus	matig fijn	bruin-grijs	kalkloos			Onderkant enkeerd tot in de top van de B-horizont gevlekt aanwezig. A- en E-horizont niet zichtbaar. Mogelijk oude akkerlaag
				55	zand	matig grindig; matig siltig	matig fijn	bruin-geel	kalkloos		BC-horizont	
				100	zand	zwak grindig; matig siltig	matig fijn	licht-geel	kalkloos		C-horizont	

Uitgebreide Rapportage Monumenten

Monumentnr: 843 **Oppervlakte:** 5.160 m²
CMA-nr: 39B - 026
Status: Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd
Toponiem: Achterweg
Plaats: Leersum
Gemeente: Utrechtse Heuvelrug
Provincie: Utrecht
Coördinaten: 158597 / 446288
Terreinbeheerder: Diverse eigenaren
Rijksmonumentennr: 45578 **Kadasterregistratienr:**
Gemeentenr: 2 **Kadasterdeel_nr:**
Datum aanwijzing: 23-06-1965
Onderzoek: Onderzoeksnr 16625, Archeologisch: proefputten/proefsleuven, gereedgemeld op 23-02-2004

Complexen

<u>Complextype</u>	<u>Begindatering</u>	<u>Einddatering</u>
Onbekend	Neolithicum	Neolithicum
Nederzetting, onbepaald	Middeleeuwen vroeg	Middeleeuwen vroeg

Beschrijving

Betreft een terrein waarin bewoningssporen uit de Merovingische tijd (6e-7e eeuw), gelegen in zand op de flank van een glaciale afzetting. Mogelijk bevinden zich hier ook sporen uit het Neolithicum: bij een ontzanding in de jaren 1920 zouden vondsten uit deze periode zijn gedaan (klokbekers).

AAO, ROB, 1992: nauwelijks grondsporen gevonden.

De bewoning is waarschijnlijk slechts incidenteel en van beperkte omvang geweest; vermoedelijk betreft het een enkele boerderij. Het is niet ondenkbaar dat het aangrenzende bosperceel nog verdere sporen bevat. Ook buiten de noordwestzijde van het monument kunnen de sporen zich voortzetten.

In het kader van het AMR-project zijn tussen 18 en 23 februari 2004 proefsleuven op het terrein gegraven. Voor nadere informatie zie Livelink en/of dossier. Naar aanleiding van de resultaten heeft de AMC besloten de wettelijke bescherming van het monument te verkleinen tot de huidige omvang.

Onderzoeksmeldingsnummer 5938 heeft bevestigd dat de sporen doorlopen. Mogelijk is daar ook een waterput aangetroffen. (cthan, 19-11-2008)

Documentatie

Type: Digitaal meetwerk
Beheerder: Onbekend
Toelichting: ROB meetwerknr. 1992-017

Type: Kaart
Beheerder: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Toelichting: topografische kaart 1:25.000 met terreinaanduiding

Type: Memo
Beheerder: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Toelichting: van Klok aan Van Tent en w dd 15.07.1982

Type: Verslag
Beheerder: Onbekend
Toelichting: excursieverslag van J.A. Bakker

Uitgebreide Rapportage Monumenten

Type: Brief
Beheerder: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Toelichting: van Tent, vergunning dd 09.01.1986

Type: Memo
Beheerder: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Toelichting: aan Versteegh

Type: Kaart
Beheerder: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Toelichting: kadasterkaart

Type: Foto
Beheerder: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Toelichting: kl negnr KB3015-8 t/m -10

Literatuur

REUSINK, H.J. 1963 'Een veluwse klokbeker uit Leersum' (87-92), in: Westerheem 12

TENT, W.J. VAN 1993 Leersum 1 (p.170)., in: Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1992

Bakker, J.A. 1958 , in: Excursie naar Leersum en omgeving op Zondag 19 Januari 1958

Uitgebreide Rapportage Monumenten

Monumentnr:	4749	Oppervlakte:	260.080 m2
CMA-nr:	39B - 040		
Status:	Terrein van zeer hoge archeologische waarde		
Toponiem:	RIJKSSTRAATWEG		
Plaats:	Leersum		
Gemeente:	Utrechtse Heuvelrug		
Provincie:	Utrecht		
Coördinaten:	158595 / 446742		
Terreinbeheerder:	Niet van toepassing		

Complexen

<u>Complextype</u>	<u>Begindatering</u>	<u>Einddatering</u>
Nederzetting, onbepaald	IJzertijd	IJzertijd
Akker/tuin	Onbekend	Onbekend
Akker/tuin	Middeleeuwen vroeg	Middeleeuwen laat

Beschrijving

De resten (1) bevinden zich in een grijze (akker)laag (2) die is afgedekt door een ca. 40 cm dik plaggendek (3). De datering is waarschijnlijk ruimer dan de IJzertijd. Langs de Rijksstraatweg zijn fragmenten bewerkt vuursteen gevonden. Dit duidt op activiteit in het Neolithicum en/of Bronstijd. Daarnaast is activiteit in de vroege Middeleeuwen niet uitgesloten. Dit terrein ligt op een sandr. In het midden ligt een sneeuw- smeltwaterdal. 1977: Veldkartering ROB, Kromme Rijnproject 136-14A, -14B en -15. 1995/96: Boringen met Edelman, RAAP 117, cat.nr. 38. De zeer hoge waarde en de begrenzing van het terrein zijn gebaseerd op de gaafheid van het bodemprofiel. Dit terrein is samengevoegd met een deel van CMA-39B-039.

Kwido

Documentatie

Type:	Kaart
Beheerder:	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
Toelichting:	topografische kaart 1:25.000 met terreinaanduiding

Literatuur

VISSCHER, H.C.J. E.A. 1996 , in: RAAP-rapport: Engen in bodembeschermingsgebieden in de provincie Utrecht.

Inventarisatie, bedreiging en bescherming van oude landbouwgronden

Datema, R.R., I.M.J. Velthuis 2008 Beschrijving van de huidige toestand van de archeologische monumenten in de terreinen van Staatsbosbeheer regio West, in: Rapport Stichting Archeologische Monumentenwacht Nederland

Uitgebreide Rapportage Monumenten

Monumentnr:	15680	Oppervlakte:	103.372 m2
CMA-nr:	39B - 108		
Status:	Terrein van hoge archeologische waarde		
Toponiem:	Centrum		
Plaats:	Leersum		
Gemeente:	Utrechtse Heuvelrug		
Provincie:	Utrecht		
Coördinaten:	158260 / 446808		
Terreinbeheerder:	Onbekend		

Complexen

Complextype

Begindatering

Einddatering

Stad	Middeleeuwen vroeg	Nieuwe tijd
------	--------------------	-------------

Beschrijving

Het betreft de oude stads- of dorpskern van Leersum.

De omvang is vastgesteld aan de hand van de historische kaart van Leersum en Zuilenstein door Hendrik Verstralen uit 1633. Deze staat afgebeeld in Lagers en Prins-Schimmel(Monumenten-Inventarisatie Provincie Utrecht).

Volgens Lagers en Prins-Schimmel gaan de vroegste bewoningsporen van Leersum terug tot (in ieder geval) de vroege Middeleeuwen. 'De nederzetting van Leersum heeft zich tot een duidelijke woonkern ontwikkeld. Uit de kaart van Verstralen is af te leiden dat deze was gelegen rond het kruispunt van de tegenwoordige Rijksstraatweg, Kerkweg en Scherpenzeelseweg. Behalve deze kleine kerkbuurt bestond de bewoning van Leersum toen uit een aantal verspreid liggende boerderijen. Deze situatie bleef tot in de negentiende eeuw praktisch ongewijzigd. Eerst na circa 1850 begon zich langs de Rijksstraatweg een lintbebouwing te vormen.'

Een scan van de kaart van Verstralen zal worden toegevoegd.Dit betreft een kleurenscaan uit: Geschiedenis van Utrecht (dl.3 Tot 1528). Uitgeverij Spectrum B.V., 1997, pp. 73.
cthan.

aanvullende info bodemgesteldheid in BAAC 04.256: Leersum Fase 10/11, De Binder (IVO kartering; B. de Groot).

Literatuur

H. Lager & M. Prins-Schimmel 2002 , in: Leersum. Geschiedenis en architectuur

P.F.B. Jongste & M. van Dinter 2003 Inventariserend vooronderzoek Leersum, Michaelkerk, in: ADC-rapport 168